

Nr. 1.
An. V.
1881.

Gherl'a
11/23
Jan.

INIMICULU FAMILIARU

Apare totu in a două Domineca. — Pretiulu de prenumeratiune pre unu anu e 5 fl., pe unu semestru 2 fl. 50 cr., pentru Roman'a si Tierile latine pre unu anu 13 franci — lei noi, pre unu semestru 7 franci — lei noi.

Renascerea limbei romanesci in vorbire si scriere.

XI. Deteriorari sintactice, si conclusiune.

(Urmare din anii trecuti.)

Multe aru fi de dîsu despre sintase, sufletulu romanesci cãsi alu veri-carei alte limbe, si despre deteriorãrile sintactice, cari se incuibara si se incuiba in roman'a literaria moderna. Tempulu inse ne costringe a face la acestu locu numai unu micu spicilegiu; mai vertosu, cã unele dein cestiunatele deteriorãri fure atinse prein trecatu jã in cele precedenti.

Incepemu cu articulu, si anume cu celu nedefinitu. Usulu acestui-a intre tôte limbele neolatine mai restrinsu e in roman'a, remanendu dins'a si in acestu puntu cea mai asemene mamei latine. Dera scrietorii rom. incepu a-lu folosi adi in multe casuri puru si simplu dein lucsu si in pleonasmu, dteundu p. e. elu e unu omu de omenia, intr' unu atare satu, unu altu casu e, una asemené muiere, M. Antoniu a fostu unu mare filosofu scl., in cari si in alte asemeni frasi unu nu adauge nece cãtu negru sub unghia, nu adauge chiaru nemica nece la sensulu nece la frumuseti'a loru; ba dein contra dein acësta ultima detrage multu, fôrte multu. Bunaóra puncti articulu nedef. langa subiectulu frasei: nececandu omu n'a graitu cã acëst'a,¹⁾ si veti semti scadiementulu frumusetiei.

De articulu secundariu alu-a-ai-ale, desf are precumu vedemu, forma destinta pentru masc. si fem. atãtu in sing. cãtu si in plur., ne mantinimu adi fora multi scrupuli cu a fia numele determinatu prein di-

sulu articlu masc. ori fem., fia in sing. ori in multariu. Dera regularitatea gramatecale, ba adeseori chiaru luminos'a sensului, pretinde oserbarea stricta a genului si numerului acestui articlu. Deci: alu optule scolariu, a diecea di; calulu e alu meu, pelari'a e a ta, baiatii suntu ai lui, carutiile suntu ale nãstre; alu cui e pamentulu? a cui e cartea? a cui suntu boii? ale cui suntu vacale; alu cerului imperatu, ale omului destine; era nu: a optule, a meu, a lui, a nãstre, a cui e pamentulu, a cerului imperatu scl.

Cu respectu la articulu primariu definitu, omulu aude si citeasca adi unele cã acestea: am caletoritu pre Dúnarea, invétia dela inimiculu ild. pre Dúnare, dela inimicu scl., cunoscutu fiendu, cã prepuse-tiunile rom. nu suferu articlarea numelui nedeterminatu in vre unu modu séu altulu prein altu cuventu. Singur'a esceptiune o face in privinti'a acëst'a prepuse-tiunea cu, dera si acëst'a nu in tôte casurile.

La gradatiunea séu comparatiunea ajectiveloru termenatiunea superlativale organica l. issimus roman'a nu o pastrã nece macaru intr' unu cuventu, era limbele sorori inca o pastrara numai la superlativulu asolutu, candu apoi italian'a si ispan'a in graiulu pasiunatu o adauge si la sustantive, cum se templã acë-t'a uneori si in latin'a si grec'a antica, pr. it. fratellissimo, isp. duenuissima, l. oculissimus homo,¹⁾ gr. Da-

¹⁾ Evang. Mat. 10, 15.

¹⁾ La Plautu etc.

naotatos etc. In stilulu mai emfaticu noi inca comparàm aórea pré frumosu sustantivele, cásí candu acestea aru fi simple ajective, p. e. sí cani mai barbati.¹⁾ Amesuratu acestor'a suntemu de parere, se pastràm si folosimu cestiuat'a termenatiune celu multu in espresiuni emfatiche, ridicle, comice, satirice, ironice, care sensu lu-sí invólve dins'a multu pucinu in multele escelentisimu, ilustrisimu, reverendisimu, clarisimu scl. dein titlaturele recentí ale Romaniloru ciscarpatini, facia de titlii dein Romani'a libera, titli precátu simpli, pre atátu atestatori de conscirea despre demnetatea propria umana.²⁾ Romanulu — fia cá si-pastrá acésta conscire chiaru sí in mediuloculu celoru mai barbare impilári si asupriri, fia cá aceste asupriri lu coplesira in mesura mai mare numai in secele mai deinceóce — agraesce una persóna singurita cu clasiculu tu, chiaru sí candu vorbesce despre persóne de cea mai inalta pusetiune sociale. In alti'a ta, mari'a ta suntu titlaturele lui singuru sí numai pentru principele tiei; ³⁾ dómne s. domnule, dómna, domni'a ta pentru veri-cine altulu. Adeveratu cá frasi, cá mari'a ta s. domni'a ta ai demandatu s. a., nu suntu chiaru logice dein puntu gramatecale, deórace langa subiectu de pers. 3. ar trebui sí verbulu se fia de aceasi persóna; déra nóuele domni'a ta a demandatu e servile, domni'a vóstra ati demandatu e sí servile sí gramatecaleminte nelogica. Se remanemu déra pre langa ce'a ce amu apucatu.

Pronumele asia-numitu de reverentia, de carele chiaru acumu vorbíramu, ne conduce dea dereptulu la cele-alalte pronumene, unde aflám multe de tóte de censuratu. In fruntea acestor'a punemu acelu franco-germanismu, ce incepe pre dí ce merge mai cutediatoriu a-si redicá capulu in sinulu sintasei nóstre, dupa care pronumele personali le punemu langa verbu totu intr' un'a, cu cale sí fora cale, chiaru sí candu nu diace pre dinse vre' unu pondu mai mare alu frasei. Germanulu dice p. e. du warst bei meinem Freunde, was that er? hat er dir nicht etwas anvertraut? er sagte mir etc.; asiá sí Francesulu. Deinceotra Romanulu esprime persón'a destulu de luminatu prein singura termenatiunea verbului, n'are lipsa a pune langa acést'a totu intr' un'a pronumele; asiadéra: ai fostu la amiculu mieu, ce faceá? nu-ti incredintia, ce v'a? mi-spuse scl.

Mai departe limb'a rom. dupa particulele cá, cásí, decátu in frasi comparative pune acusativilu pronu-

¹⁾ Alesandri Poes. popor. ale Rom., „Mioriti'a.“

²⁾ Chiaru sí natiunea maghiara ce se tiene sí se dechiará pre sene aristocrateca, incepú a se ingretiosia de abusulu titlatureloru; de aci proverbiulu mag. mai próspetu: „tekintetes fuszujka, méltóságos káposzta,“ care deride titlaturele escesive.

³⁾ E curiosu, cá in vechime in Transilvani'a asisidere numai voda, mai apoi principele ei erá mari'a ta (nagyóság ur.) „Voda“ sí „mari'a ta“: se nu fia óre acést'a semnulu unei constituii politice a Ardélului, la inceputu identice cu a Munteniei sí Moldaviei?!

meloru personali: lucra cá mine, mai frumosu decátu mine;¹⁾ de presente inse póte audí omulu nu odata, alesu deinceóce de Carpati, germano-magiarismulu: concepe cásí io, precepe lucrulu mai bine decátu tu scl. (Va urmá.)

Dr. GREGORIU SILASI.

LA UNU COPILU.

Ferice esti, micu angeru! . . . Prin alu vietii plaiu Sbori veselu, cá unu futuru, si lumea 'ti-pare-unu raiu; Unu dieu vedi in totu omulu, unu angeru in femeia, Viéti'a-ti este numai o dulce jucareia. —

Te jóca deci, si salta pe valulu veseliei,
Pân' inca esti in raiulu ferice alu prunciei!
Cà-ci tempulu cându te-a scóte se esi acusi la lume,
Lasându iubit'a casa si sinulu dulceti mume;
Cându grigile asupr'a-ti cá hoti voru se s'arunce,
Rapindu din sinu-ti pacea, furându-ti somnulu dulce;
Cându vei pasi 'ntre ómeni cu sinu-ti iubitoriu,
Dar' la a t'a iubire si zelu respunsulu loru
Va fi dispretiu, receala; — cându vei aflá cu gele,
Cà omulu, crediutu rege a totu ce-i pe sub stele,
Nu-i decátu unu sclavu miseru sub lantiuri gârbovitu,
Misícatu numai de patimi, de interesu domnitu;
Cându vei sci ce-i adese virtutea, patriotismulu,
(O masca de su care pândesce egoismulu);
Cându vei vedé cá insusi amiculu, pentru care
Ti-ai fi jertítu si viéti'a, respunde cu tradare
La sincer'a-ti iubire, — de facia te adapa
Cu lingusiri placute, ér' pe din dosu elu sapa
La planuit'a grópa a fericirei tale; —

Cându vei aflá cu jale,
Cà 'n viéti'a ori ce bine e numai unu scurtu visu;
Cà dulcea fericire cu-alu ei placutu surisu
Nu-i de câtu o fantasma, ce toti cu doru o-alunga,
Dar' nime pe sub sóre nu póte s'o ajunga; —
Cându si tu, de acésta fantasma incantatu,
Pe urma-i alergá-vei cu sufletu insetatu,
Dar' ea fara de mila fugi-va si de tine; —
In inim'a-ti ferbinte, locasiu tristu de suspine,
Cându vei sémfi cá arde unu chinu atátu de mare,
Cátu a-lu invinge singuru tu nu mai esti in stare,
Si sufletu-ti dori-va altu sufletu iubitoriu
Ce cu o sarutare se stémpere-alu teu doru,
C'unu zimbetu se-ti alunge din pieptu durerea grea, —
Cautându inse cu sete in giuru, nu vei vedé
Afara de 'ntristare pe nime lánnga tine;

Si cându vei sci in fine,
Cà gingasi'a fiantia cu chipu mângaiatoriu
La care dí si nópte gândesci ardiéndu de doru
Si fara care viéti'a f-ti pare-atátu de grea, —
S'o stringi ferice 'n braçe nici cându nu vei poté,
Cà-ci inim'a-i iubesce pe altulu, nu pe tine:

Atunci adese sí tu vei plánge — cásí mine.

PETRU DULFU.

¹⁾ Asta sustituire a numenativului pronumelor pers. cu acusativilu nu e straina nece de italian'a (p. e. io non sono te), éra in fr. e regula candu pronumele pers. stá cá subiectu de sene (p. e. moi je dis, c'est toi etc.)

NEBUNULU DELA SANT'-ANN'A.

— Novela originala. —

O fanfara vesela resună de pe cóst'a muntelui, si strigate venatoresci de „halo!” — respunsera din codrulu vecinu, pe a carui poteci se si ivira nisce calareti sumeti, éra in urm'a loru argati in povorati cu dobënd'a venatórei. — Caii loru arabici i-i portáu saltându — si la centru, de unde pornira spre casa, formara o emulatiune stralucita.

Eráu nisce barbati tineri. Aparintie nobile si voinicóse. Se cetia pe façiale loru distinctiunea, in braçiale loru puterea resboinica, éra in rotirea ochiloru — foculu adêncu si mistuitoriu. Portáu costume cavaleresci. Brocatulu si catifeu'a strinse cu agrafe scumpe, redicáu plasticulu formeloru, — pana ce palariile cu pene lungi jaceau fantasticu pre bucelele loru negre si resfirate. Fiesce-care érá unu atletu in putere, si representante falnicu a unei vechi familie a Italiei. — Toti impreuna faceau curte ducelui Alfonso de Ferrara, care calaria in fruntea alaiului, insocitu de ducele Urbino de Mantua si de poetulu Torquato Tasso.

Ducele Alfonso érá vestitu pentru nobletí'a fiintiei s'ale, si si mai multu pentru sciintiale inalte ce avea. Nu érá principe care se se fia potutu mesurá cu elu, — érá cá o stea irtre ceialalti. — La curtea lui eráu totu-de-a-un'a cei mai incuviati barbati — acum se aflá podób'a loru, perla toturoru — poetulu Tasso.

Trimisi veniáu cu daruri, escórte cu onoruri, spre a-lu pofti in curtile domnesci dela Etna pana la Po. — Prieteni'a lui Alfonso érá inse atâtu de potinta, si iubirea lui atâtu de fratiésca, încátu o lume nu i-ar' fi potutu despartí. — Ducele începuse a fi pismuitu de asta lumina, ce-lu incungiurá cá o glora. Se semtia falosu pe ea cá pe iubirea poporului seu ce cu frenesia i-i strigá: „Eviva Torquato Tasso!”

Nici o cinste, nici o serbare nu se facea altui'a, — poetulu câscigáse inimile; unu destinu 'lu portá in braçiale s'ale desmierdate.

Cându intrá cortegiulu in castelulu Durante, dóua femei 'si fluturáu velurile spre salutare. La petiórele loru depuse ducele Urbino donulu venatorescu, primindu cá multiemita unu zimbetu dulce de pe busele miresei s'ale, princes'a Lucreti'a, sor'a ducelui Alfonso.

Tasso nu offerisè nimica, — ascunsu in umbra érá cá o statua de marmora. Nime inse nu potú vedea fragedimea ce i-se zugravisè in façia, — nime nu gâcise ce tainica fericire sêm'i elu, întâlnindu privirea sfiita a princesei mai tinere.

Nóptea se coborise, stelele schinteiau si mirtii cu rumenii oleandri îngânati de zefiri, esaláu imbatatórele loru odoruri. Liniscea imbraçiasia si ceriu si pamentu. Liniscitu jacea si castelulu pomposu cu ferestrele intunecate, cá unu locasiu a pabei. Nimicu nu se misică, grelušti insii-si amutira prin verdétia — numai in locuinti'a

princesei Eleonora, se mai vedea inca o radia de lumina.

Pe dens'a o incungiurasè somnulu, jun'a copila îngânata de nisce presêmtiri — 'si audiá palpitarea animei.

Prin nisce gânduri sfiite si voluptóse, o intrerupse tonurile suave ale unei mandoline, ce cantá usioru si placutu cá in visu....

Mandolin'a de sub feréstra deveni mai viua, — cu tonurile ei se amestecá o vóce pasionata de barbatu. Ea cântá de iubire si de doru, — de durere si de fericire. In cântecu se rugá, si in ruga cerea ascultare.

Eleonor'a stetea dupa cortin'a de gobelinu; si unu tainicu floru i strabatú fiinti'a.

O tapeta se deschisè, si Lucreti'a intrá. Ea o intimpiná cu unu semnu de tacere, intindiendu-i mân'a.

— Scii tu cine e cantaretiulu? — întrebá Lucreti'a.

— Nu! — respunse Eleonor'a. Suntu noua seri de cându vine la asta óra, — dar' nu l'am vediutu, nici nu l'am auditu pâna acum; trebue se fia dintre nobilii straini.

— Tenera copila — murmurá princes'a cu dragoste — inca nu ghicesce anim'a t'a, cá cine e cantaretiulu? Cine altulu cá Sorentinulu, ce s'a insufletitu de albétii mâniloru t'ale?

Tasso? — eschiamá ea. Si tremurându rupsè o crénga din mirtulu ce si incliná florile prin feréstra, — o sarutá focosu, si o aruncá cantaretiului.

Cununi'a princesei Eleonor'a nu érá departe, in onórea ei tinerii nobili facura, in demanétii unei dile frumósa — unu turnir mare. O intrecere in lancia, dupa vechiulu obicei a tierei. Cine punea mai ântâiu pe adversariulu seu la pamentu, avea din mân'a celei mai frumóse femei, unu velu ori o cordea, in colórea ce iubia ea mai multu. Acestu semnu de invingere 'lu avea totu-de-a-un'a pe peptu si se numiá cavaleru'a damei a carei'a colóre o portá.

De asta data se tainuise numele frumósei daruito-re, inse una siopta se audiá pretutindenea: cá ace'a trebuia se fia stéu'a Ferrarei — princes'a Eleonora.

Cei mai indepartati duci cu suite splendide se infaçisiará la acésta invingere preçioasa; tóte femeile frumóse acceptáu cu dulci presêmtiri serbarea.

Unu locu largu érá ocolitu pentru turnir. In departari simetrice eráu asiediate tribune cu perine de catifea pentru óspetii inalti, pentru ducele Urbino si princes'a Lucreti'a — alés'a lui, éra poporul asiediatu giuru impregiuru facea cadr'a acestei icóne inpodobite

Unu heroldu in carmosinu si auru, anuciá inceptulu turnirului. O musica departata resună unu adagio linu, dupa care se facú o tacere adêncu. Pre sub unu cercu de triumfu pasira cavalerii, doi cu doi, portandu fiesce-care o lancia aurita. In acelu momentu fanfarele cantara resboinicu — cavalerii se inchinara presentându armele, si lupt'a incepú.

Ei se atacară cu ăcea linisce de feru care e propria numai eroilor otieliti in lupte; lănciele se cruciara, schinteindu cá fulgere in arsi'ti'a sórelui.

Fara resufu si uimite se uitáu femeile de pe tribune, — tremurá fiesce-care pentru unulu, pe care invins'a anima 'lu numia erou. — Se incinse o lupta infocata, amendóue partile eráu asemene in taría si in dibaci'a de-a inverti lancea. Toti eráu resboinici probati, fiesce-care se luptá cá unu leu; si se pareá cá intre-cerea nu va avea sfêrsitu, asia se aprinsera de dorulu de invingere.

Atunci de-odata se audi unu strigatu. Celu mai vestitu luptatoriu Alfio de Montecatino cadiusè la pamentu, pânace adversariulu seu i-i tienea lancea asupr'a peptului.

— Destulu! strigá ducele Alfonso luptatoriloru si facându semnu invingatoriului, — se sculá. — De-odata se facú tacere. — Torquato Tasso a irvinsu! A invinsu si cu lancea, cá alta data cu lir'a. Si lupt'a e o arta, si inca fórte grea — adause ducele cu pricepere.

O bucuria generala erumpsè in strigate entusiastice. De pe treptele tribunei coborí princes'a usióra ca graçiile, smerita cá nevinovat'i'a, si pusè o cununa verde pe bucele invingatoriului ce stá in genunchi. — Unu nou torentu de aplause erumpse, si in vuietulu aceluia singuru poetulu audi sioptulu Eleonorei: — „Asiè vei fi incoronatu odata in faci'a lumei!“

A fostu impresiunea unui momentu solemn. In clip'a urmatóre sufletele loru se sêmtira contopite, cá dóua radie in unu curcubeu.

In gradinele din Boun Retiro se desvalise poetului cea mai subluma fericire. Erá cá unu dieu lănga ea, — cu peptulu plinu de amoru, si cu amorulu plinu de fapte mari. Inspiratiuni coresci, si o insufletire la lucru i aretá viitoriulu cá o minune a farmecului. Lănga ea totu ce erá bunu si sublimu 'si gasi cale la lumina, — prêmariere in ochii ei. Nu erá dorintia si aspiratiune, nu unu gându fugariu ce nu l'ar' fi spusu ei, si care n'ar' fi resunatu in anim'a ei frageda. — De ar' fi fostu regele universului, semidieu — si-ar' fi jertfitu partea s'a si nemurierea chiar' pentru de-a stá lănga Eleonor'a, si a-i inchiná rugele si aspiratiunile s'ale.

Din acestu raiu 'lu desceptá princes'a Lucreti'a care plecá cu soçiulu ei la Mantua.

Tasso sciú cá Eleonor'a are de-a-se despartí ori de sora, ori de elu. Dara nu erá óre o ratacire peccatósa a crede cá ea va se parasésca pre sor'a s'a iubita, pentru — elu? Ce erá elu — ce potea se-i intindia elu alt'a decâtu o iubire focósa? Potea óre se se redice elu pâna la speranti'a de-a-o numí candv'a a lui?

Din tufele de mirtu suspiná filomel'a, éra poetulu cu jelea in sufletu trecea cu Eleonor'a.

Princesa! eu voiu intrá in o nópte grea, — lumea se va inchide pentru mene cându vei plecá!... rosti Tasso cu amaru.

— Disu-amu eu cá plecu? — intrebá ea cu-unu dulce farmecu — si cá nu remanu aici pentru signor Torquato?

Dí-o! esclamá elu ingenunchiandu — dí-o femeia angeru, cá si pentru mine remái...

Ea se uitá la elu, fărà de a dice cev'a.

— Eleonora! infige cutitulu in mine, si mórtea-mi va fi dulce. O! iérta... fii nobila,... vorbesce.

Negrii ei ochi jaceau cu unu doru plinu de sfiala asupr'a lui. — Suntu óre numai cuvinte seci ce'a ce vorbescu — intrebá ea cá in visu.

Atunci lase-me se cetescu in stelele faciiei t'ale, ce'a ce busele nu voiescu a-ti rosti!

Ea 'lu luá de mâna, se aplecá spre elu, si in o muta privire si-radimá capulu de umerulu lui. Nime nu erá lănga ei — numai flori si arbori; si de-asupr'a Ddieu singurulu martoru alu unei iubiri curate. — Tasso semti tali'a ei tremuranda, si vediú síruri de lacrime cum se scurgu in tacere. Ea nu potú grai alt'a, decâtu — „Torquato! Torquato, iubitulu meu!“

(Va urmá.)

EMILPA LUNGU.

LUI GEORGIU SIONU.

In prefaçi'a cartiei tale „Poesii“ intitulată

— Unde dici c'a ta junie intréga-i reprezentata —
Catra cetitoriu adese intrebarea-ai repetitu :
Cu cetirea cartiei tale ori de va fi multiemitu ?

O poete! multiemirea, ce 'n inima o sêmtiesce
Celu ce cu luare-aminte poesiile-'ti cetesce :
E sóre de primavéra pentru-unu sufletu romanescu,
L'ale carui radie calde mii de floricele crescú.

Suntu poeti, ce-'n a loru viersuri atát'a credintia n'au
Incátu nu pregetu-a dice cá desperarii le dáu :
Cantareti de n'oru se s'ale se li faca melodii
Si-ast'feliu din gróp'a uitarii se le traga 'ntre cei vii

Dara : „Limb'a romanésca“ — „La o copila“ — „Portretulu“ —
„Triumfulu“ — „Marsiulu unirei“ — „La ea“ — „Mus'a si poetulu“
Si tóte pâna intru-un'a ale t'ale poesii
Cátu voru fi romani pe lume, n'au lipsa de melodii.

Cá-ci suntu „idei fericite puse 'n versuri de-unu poetu
A carui voce divina de angeru séu de profetu“
Resuna asia de tare cu alu seu farmecu cerescu
Incátu melodii profane inainte-i amutiescu.

Toporoutiu, in 1 ianuarie 1881.

C. MORARIU.

ANULU NOU.

Unu anu a trecut.

Unu anu nou vine.

Tóta lumea 'lu saluta cu veselia si cu sperantia in anima, cu surisulu pe buse.

Suntemu in prim'a di a anului nou.

Anulu 1881.

Si cu tóte astea noi facemu totu ce'a ce faceau strabunii nostri de acumu 2 séu 3 mfi de ani.

Cantemiru díce cu mândria:

„Deci dér' nu potemu díce altu nemicu, fara nu-
„mai cà din pré osebita si nemarginita provedintia alui
„Ddieu, o imperatie asia de mare si infricosiata a Oto-
„maniloru, biruindu cu armele s'ale pre tóta poterea
„Romaniloru in Asia, si o bucata nu pré mica in Europ'a,
„si pre Unguri, Serbi, Bulgari si alte stapêniri nenumere-
„rate; aducându cu sila sub stapênirea s'a si pre Greci,
„norodulu celu mai intieplept; éra pre unu norodu asia
„prostu si fara de potere nu au fostu vrednica cá se-lu
„silésca cu resboiu, cá se i-se plece sub stapênire, si
„mai pre urma âmblandu de atâtea-ori se lepede jugulu
„celu primitu de buna voia, totusi au remasu neatinsu
„si nesmintitu, atât'a la „obiceiurile“ cele politicesci,
„cátu si la orânduielele cele besericesci.“¹⁾

Noi vomu adauge cà nu numai o potere cá a Turciloru, dér' tóte nenumerósele invasiuni ale barbariloru, cari au trecut si inundatu Daci'a, n'au fostu in stare a nimicf elementulu puru latinu alu coloniloru Romani.

Moravurile, datinele, modulu de vietuire, superstitiunile, resturile de auguratu si haruspicatu, totulu c'unu cuventu vorbesce in celu mai elocinte modu.

Facemu dér' si adi ce'a ce faceau strabunii nostri Romani.

Suntemu la anulu nou si

Ieri Daruri la anulu nou.

A séra *Plugusiorulu*.

Asta nopte *Inmormentarea vechiului anu, salutarea celui nou.*²⁾

Adi deminétia *Sorcova*.

Se incercamu a studiá pre scurtu pe fta-care: ele suntu pagâne si crestine, române si române — frumóse si scumpe animiloru romanesci.*)

Impartirea de daruri la anulu nou — si mai alesu in ajunu, cum se face de ordinariu la noi in orasiu — este un'a din cele mai vechi datine.

Este amentirea serbatoriloru romane cunoscute sub numele de *Sigilarie*, serbatóre in care Romanii 'si impartiaú imagine, simulacre representandu ómeni, anele, sigile, petre sapate etc.

Aceste daruri se numiaú *Sigillaria*. Se numiaú *Sigillarum* si loculu unde se vindeau ele.³⁾

Originea acestoru serbatori este repurtata la urmatórele fapte:

¹⁾ Cantemiru. Descrierea Moldovei, cap. XVII, pag. 257.

²⁾ Reveillon in frantiuzesce.

³⁾ Aulu Geliu. Cart. V., cap. IV.

*) N. B. Aci se tractéza aceste datine asié cum se afla ele astadi la poporulu romanu din Romani'a. Red.

Ercule, dupa ce ucise pe Gerione, ducându cá unu invingatoriu prin Itali'a turmele de boi, ce i-se furáse, aruncá in Tibru acolo unde adi — díce *Macrobiu*¹⁾ — este „pons sublicius“, aruncá unu numeru órecare de simulacre de ómeni, egalu cu acel'a alu sociloru, pe cari si-i pierduse in caletoria, pentru cá aceste figuri, duse pe mare de curintele celu favorabilu alu apeleru, se fie mânate pana la tiermurile parentiesci ale repausatiloru, in loculu corporiloru lor; si de aci a remasu usulu de a se face simulacre, a le pune printre sacrificie si mai in urma de a le impartí cá presente.

Macrobiu inse cá si *Varron* e de parere cá originea acestei datine este ace'a, care se atribue si *Saturnaleloru*, si anume:

Pelasgii, espulsi din locurile lor, consultara oraculu de la Dodon'a, care le respunse:

„Mergeti, cautandu pamentulu Saturnianu alu Sicilianiloru
„Séu Cotyla Aboriginiloru, unde jóca insul'a,
„Cu care amestecandu-ve, tramiteti lui Apoline decima
„Si capete Iadului (lui Plutone), si tatalui seu oferiti-i ómeni“²⁾

Pelasgii merserá in Latiu, apoi pradara pe locuitorii Siciliei, atunci numit'a Saturnia, cuprinserá tiér'a si consacrandu parte din spolie lui Apoline fatidiculu, redicará lui Plutone (Dis) unu templu si lui Saturnu altare; fundarea acést'a fú sacrata cá serbatóre anuala la care multu tempu ei aduceau cá victime capete de ómeni, dupa cuvintele oraculu.

Ercule trecându prin Itali'a, i-i consilia se lepede asemenea modu cru du de-a sacrificá si a inlocui capetele de ómeni cu simulacre, care se represinte figuri si capete de ómeni, ér' lui Saturnu se-i ofere luminari, cà-ci vorb'a din oraclu insémna si „lumina“, ér' nu numai „ómeni.“

De aci se deduce obiceiulu de a se impartí luminari de céra in onórea lui Saturnu.³⁾

In jocurile ce se dau la Compitale, in suburbele Romei, in onórea Lariloru si numei lor Mania — de unde serbatorile Manilie — se sacrificáu la inceputu victime umane. Mai tardtu Juniu Brutu, dupa alungarea regelui Tarquinu, care le restabilíse, ordoná se se ofere capete de usturoiu si de maci, spre a se satisfice literalmente oraclulu lui Apoline. Jocurile luará numele de Compitalia, dupa loculu unde se dau.

„Ludosque ipsos ex viis compitorum, in quibus agitabantur Compitalia appellitaverunt.“⁴⁾

De aci dér' vine obiceiulu ce au tieranele nóstre de a face colaci, pe cari suntu desemnati ómeni, capete, diferite figuri, séu chiar' ómeni de coca, pe care-i

¹⁾ Macrobiu. „Saturnale“. Cart. I. cap. XI.

²⁾ Macrobiu, „Saturnale“ Cartea I. capit VII.

³⁾ Macrobiu „Saturnale“, cart. I, capit. VII si IX. „Inde mos, per Saturnalia missitandis cereis coepit.“

⁴⁾ Macrobiu, Ibidem. — Varron „De lingua latina“ — „ideo ubi viae competunt, tum in competis sacrificatur“ Cart. VI, §. 25.

De-aci s'a transmisu datin'a de a se face ómeni de néua, candu a ninsu si „omatu-i mare,“ cum dice Colind'a.

De-aci la noi in orasie obiceiulu de a se dá di-ferite presente, anele, lantiuri, obiecte etc., éra copiiloru de-a li se oferí papusi „simulacre de ómeni“ — de-aci dela serbatórea pagana si fórté antica a Sigillariiloru

De-aci in fine obiceiulu de a se impartí luminari, mai alesu la lasatulu de secu de postulu Pasciloru.

— *Plugusiorulu* este o datina din cele mai frumóse si din cele mai latine.

Este pâna in diu'a de adi reprezentantele serbatoriloru romane numite Opalii, care aveau locu dupa Saturnale, fiindu cá Saturnu si soçi'a s'a Ops eráu considerati cá cei mai de antâiu descoperitori ai grâului si fructelor arboriloru. De ace'a fiindu-cá agricultorulu a ispravitu deja de culesu diversele produse de pe câmpu, pe care acumu le are si macinate si potu fi mancate, celebra cultulu acestoru divinitati — ide'a abundantie, a fertilitatii — celebra cu vinu si mancari aceste dóue divinitati, cari nu suntu decâtu ceriulu si pamentulu, fiindu cá Saturnu si-a dedusu numele de la Satus (semanatura, generatiune, creare — ce'a ce vine de la ceriu) si Ops insémna pamentulu din care esu, séu si munc'a prin care se producu alimentele nutritóre. ¹⁾

Celebrarea Saturnaleloru termina prin Opalii, ér' acestea prin Sigillaria.

Plugusiorulu la noi consista din acést'a:

In orasie baietii, ér' la tíera junii adolescenti, cei de antâiu 'si facu unu Buhaiu ori Tauru — consistandu dintr'o putinica de alu carei fundu este suspinsa o corda, prin ale carei'a vibratiuni se imitá mugetulu boiloru la aratu — séu unu plugu in miniatura, imitându pe câtu se póte adeveratulu plugu; 'lu ornéza cu hartii colorate si flori, i-i punu unu clopotielu séu dóua in córne; ér' cei de la tíera, junii iéu chiar' adeveratulu plugu, cu unu clopotu mai mare, i-lu tèrescu si ast'feliu mergu la fia care casa de urréza urmatórea poesia:

Hài, hòi,

Plugusioru cu doisprediece boi

Hài! Hòi! . . .

Plesniti mài!

Hài, hòi! . . .

Plecarámu intr'o santa Joi

Cu plugulu cu doisprediece boi:

Boii deinainte

Cu córnelé poleite

¹⁾ . . . Qui dies nunc Opalibus inter Saturnalia deputatur, cum primum Saturno pariter et Opi fuerit adscriptus. Hanc autem deam Opem Saturni conjugem crediderunt, et ideo hoc mense Saturnalia itemque Opalia celebrari, quod Saturnus ejusque uxor tam frugum, quam fructuum repertores esse credantur, itaque omni jam foetu agrorum coacto, ab hominibus hos deos coli, quasi vitae cultioris auctores; quos etiam nonnullis coelum ac teram esse persuasum est; Saturnumque a satu dictum, cujus causa de coelo est; et teram Opem, cujus ope humanae vitae alimenta quaeruntur, vel ab opere, per quod fructus frugesque nascuntur. Macrobiu. „Saturnalele“ Cart. I, capit. X.

Boii din midilocu

Cu córne cá de focu;

Boii dela róte

Cu córnelé 'nbelciugate ¹⁾

Boi cornatiei,

In frunte stâinei,

In códa codalbei. . .

Se aiba (cutare) parte de ei!

Hài, hòi! . .

Trosniti, mài! . .

Deci, cu plugulu ferecatu,

Cu cateni de feru legatu —

Cumu este bunu de aratu —

Noi juni

Si cu-ei betrani

Esíramu in campulu mare

Cám in resaritu de sóre.

Si pamentulu mesuraramu,

Mesuraramu si-lu araramu:

Jouile,

Váile;

Mercurile

Gropile,

Ca-asia ne-eráu locurile.

Dupa ce-lu ararámu,

I-lu graparamu

Si gráu curatu semenaramu:

Gráu de véra

Fàr' secara

Se resara 'n primavéra.

Hài, Hòi! . . .

Trosniti, mài! . . .

Se ne vie cu isbânda

Estu anu, cu mare dobânda!

Piéra din noi viclesiugulu . . .

Si sosésca-ne belsiugulu . . .

Plesniti mài

Hài . . . Hòi! . . .

Si apoi mergându la lun'a,

La lun'a, la septeman'a,

Se vedemu cum ne dá mân'a.

Ne minunaramu

Si multu bucuraramu,

Cându i-lu priviramu

Si-lu gasiramu

In paiu cá trest'i'a,

In spicu cá vrabi'a

Si-'n bobu cá mazerea

Hài, Hòi . . .

Plesniti, mài! . . .

¹⁾ De ordinaru boii, si mãl alesu cei cu córne mari, au câte unu belciugu in cornu.

Merseramu la tângurele,
 Cumperaramu feruri si otiele
 Si facuramu nóue secerele
 Si le 'mpartíramu la nepotiele¹⁾
 Unii 'lu secerau
 Altii snopi faceau, . . .
 Din snopi claie minunata,
 De multu norodu laudata.
 Dupa-ce 'lu seceraramu,
 I-lu treieraramu
 Cu optu jugani juganiti
 Totu suffându de osteniti:²⁾
 Pe unde calcáu
 Petre sdrobiau,
 Ce cá diu'a lumináu.
 Dupa ce-lu treieraramu,
 I-lu vânturaramu
 Si-'n saci i-lu bagaramu
 Sacii 'n caru am urcatu
 Cu toti la móra am plecatu.
 Trosniti mài
 Hài, Hài,
 Hài, Hài! . . .

Hodoroncu . . . troncu . . .
 Ajunseramu la locu.
 — „Frate³⁾ morariu,
 „Mài⁴⁾ macinariu
 „Am venitu se măcinămu,
 „Rót'a morii se spalămu
 „Ér' elu, căm ne'mbracatu,⁵⁾
 Mân'a sub móra-a bagatu
 Si tărít'i'a saraciei
 O dete 'n gur'a vijeliei
 Si cu tarít'i'a uritíosa,
 Fugi si iér'n'a lenevósa⁶⁾
 Hài, Hài . . .
 Plesniti mài! . . .

¹⁾ Admirabile remasitie din versurile strabunilor :

„Agricola incurvo terram dimovit aratro :
 „Hinc anni labor ; hinc patriam parvosque nepotes
 „Sustinet, hinc armenta boum meritospue juvencos.“
 [Virgiliu. Georgic. Cart. II, vers. 312.]

Da, asié e munc'a anului, din ea sustiene pe nepotiei : acés-
 t'a e patri'a, din ea prin agricultura amu remasu noi Românii, cum
 suntemu adi.

Cine nu scie câtu iubesc Romanulu agricultorú tiárin'a si
 vitele s'ale? . . .

²⁾ In unele versiuni figuréza căi in locu de boi ; versurile
 acestea ne aducu aminte pe acelea din Virgiliu :

„Nosque ubi primus equis Oriens afflavit anhelis.“
 [Virgiliu. Georgicele, cart. I, v. 250.]

³⁾ Românii din cele mai vechi tempuri se adresáu unulu catra
 altulu cu „frate“ — Vedi Buletinulu Instr. publ. an. I, p. 620 „Frater-
 nitatea si unirea“ frag. din Cursulu despre drept. const. alu Roma-
 nilorú de B. P. Hasdeu.

⁴⁾ Mài, din mari séu mare, dela mas-maris, bărbatu.

⁵⁾ „Nudus ara, sere nudus.“

[Virg. Georg. Cart. I. v. 290.]

⁶⁾ Ar' dice cinev'a că poporul romanu e compus de lite-
 rati si că poes'i'a lui e traductiunea celei latine :

Nu e óre „ . . . Hiems ignava colono“ alu lui Virgiliu acestu
 versu?

Si macinaramu
 Caru incarcaramu
 Si sosiramu la asta casa,
 Pe care belsîngulu n'o lasa ;
 Si sosiramu la esti ómeni bogati
 De daruri sfinte incarcati
 Amu mai urrá, amu mai urmá,
 Dar' nu-stemu de ici-cólea,
 Ci suntemu dela munti,
 Unde suntu frati multi,
 Unde paiula de grâu e micu
 Si Romanulu e multu voinicu
 Hài, Hài
 Trosniti mài! . . .

Pamentulu inse-i căm uscatu
 Ferele s'au măncatu,
 Pamentulu fú căm glodosu
 Ferele s'au rosu
 Si veseli acum asceptamu
 Dreptu ostenéla ospetiu se luămu!¹⁾

Acésta colinda are variate versiuni, cá-ci chiaru
 si obiceiurile difera fórte in numeru si-'n modulu de
 procedere, in accesorii : — „Cele alalte obiceiuri atât'a
 suntu deosebite, cá si aerulu in cele mai multe parti
 ale tiei — dice Cantemiru.²⁾

Noi amu alesu pe cea mai concisa si mai vechia.
 (Va urmá.)

SONETU

La D.-r'a E . . . P . . .

Cându te-am vediutu copila, erái incântatória,
 Cá angerii cerimei, in svavulu Eliseu ;
 Aveai o façia alba, guritia zimbítória,
 Si 'n façi'a-ti dóue stele rideau . . . luciau . . . mereu . . .

Cându te-am vediutu copila, o tainica sêmtîre . . .
 Unu doru fărà de margini . . . in sinu-mi s'a nascutu ;
 Doriám se te-am pe braçiú-mi, se-ti dicu cu multiamire,
 „Iubescu-te copila . . . Ah vin' se te sarutu!“

De-atunci trecura díle . . . dar' dorulu meu nu pierc,
 Cà-ci sufletu-mi te chiama cu focu, neincetatu ;
 Se vini cu-a t'ale gratii . . . pe ceriu, luna si stele,
 Se vindeci ran'a cruda, ce-'n sinu mi o-ai causatu! . . .

Oh vinà angeru dulce . . . tu sóre-alu vietii mele
 Cà-ti juru pe tóte 'n lume . . . Se-alini a mea dorere . . .
 Cà numai pentru tene, palpita alu meu sinu!

In tene-am vediutu raiulu cu-'ntrég'a lui placere,
 In tene idealulu din visurile mele,
 In tene fericirea si totu ce e sublimu! . . .

FLORIANU SELAGEANU.

¹⁾ Aceste versuri ne amintescu pe cele din Virgiliu :

„Frigoribus parto agricolae plerumque fruuntur
 „Mutuaque inter se laeti convivia curant.

[Virgiliu. Georgicele. Cart. I, vers. 300.]

²⁾ Cantemir Dem., Princip. Mold. „Descrierea Moldovei“ Cap.
 XVII. p. 259, partea politica.

LE'A sêu AMORU si ONÔRE.

— Romanu de *Elis'a Modrach.* —

I.

O visita neasceptata.

Intr'o séra frumósa de tómnă doctorulu Stefanu Letsom siedea la feréstr'a chilee s'ale si priviá sórele ce se cufundá incetu la partea vestică a ceriului, lasându in urm'a s'a o rosiétia intunecata, carea pre incetulu disparu facându locu intunerecului de nópte. — Doctorulu priviá acestu spectaclu magnificu cu o cautatura posomorita si meditatóre. La inceputu i se parea, că frundiele arboriloru suntu colorate rosii si apoi purpuriu; florile se paréu a-si schimbá colorile loru, conformu noueloru fase ce luá sórele apunetoriu. Unu sunetu lúgubru petrundea aerulu, — că si cum arborii si florile ar' suspiná pentru scurtimea vietiei loru. Preste intréga natur'a se estendea o umbra de melancolia.

Acésta melancolia se parea, că cuprinde si suflétulu doctorului, — că-ci faci'a lui, ce se resfrangea pre feréstra, nu se potea numi neci decâtu vesela. Din contra o intristare mare se esprimá in trasurile lui regulate si o dorere profunda erá imprimata pre fruntea cea lata a densului. Cu unu cuventu din tóte se vedea, că in viéti'a lui a avutu multe desamagiri amare.

Inainte cu multi ani, candu in ochii lui stralucia inca foculu junetiei si anim'a i-erá plina de sperantie frumóse, 'si intrebuintiase intrég'a lui avere spre cascigarea de praece in Castledene, — inse aici nu se scie din ce cauza nu-si prea căscigasé clientela.

Castledene erá unulu dintre cele mai frumóse orasiele in Chent. Avea o casa magistratuale, o piatia, unde se tieneau regulatu téguri de septemana si ruinele unui castelu vechiu si frumosu, inse cu deosebire erá renumitu pentru „alergarile de cai“, ce se tienéu aici in totu anulu si eráu cercetate de-o multime de óspetj din afara.

Ascunsu cu totulu in frundisiu, erá incungiuratu de paduri dese si coline verdi, printre cari sierpuiá in linisce unu riu limpede cá cristalulu. Locuitorii mare parte eráu industriari, economi si dileri seraci, cari 'si căscigáu subsistinti'a cu lucrulu maniloru, apoi din negutietori si puçina aristocratia. Intre acesti'a erá avisatu a petrece doctorulu Letsom. Seracii 'lu iubiáu si stimáu pâna la extremitate, inse damele din aristocratia inalta 'lu afará puçinu cultu, laconicu si anti-paticu, din care cauza sórtea lui nu prea erá de invidiatu.

O lupta continua, o lupta pentru esistintia a fostu tóta viéti'a lui. Inainte cu douădieci de ani, elu nu cugetá la interesulu seu materialu, ci numai la studiu si la zelulu de a face altor'a bene, — astadi inse trebuia se se ingrigiesca si de mijlócele de subsistintia.

In acésta séra frumósa de tómnă, cându priviá cu atât'a tristétia si melancolia florile frumóse si sórele apunetoriu, densusu vedea cu adéncă dorere, că starea

lui devenia totu mai precaria. Banulu erá unu óspe fórté raru in cas'a lui. Econom'a lui 'si esprimáse de multu disgustulu de-alu mai servi; că-ci banii ce i dá nu eráu de ajunsu pentru de-a acoperi lipsele de di, si doctorulu nu poté se-i dé mai multu. O scena neplacuta se petrecuse intre densii in acésta séra, — in urm'a carei'a econom'a s'a departatu fórté superata, ér' doctorulu s'a pusu la feréstra, spre a privi cu melancolia la ceriulu instelatu.

Elu erá obositu deja de lupta, — viéti'a nu-i intindea neci o bucuria, neci unu succesu. Desi densulu lucráse in totu tempulu vietiei s'ale cu nespusa diligentia, totusi neci candu nu si-a ajunsu tiént'a dorita. In juneti'a s'a iubisé o copila frumósa si incântatória si dens'a se-ar' fi facutu soçi'a lui iubita, dar' elu nu a fostu fericitu de-a-o conduce la altariu, singuru numai din cauza, că nu erá in stare a-i asigura o subsistintia onorifica. Serman'a a devenitu melancolica si a moritu in desamagirea cea mai amara. Acum, cându se uitá la stele, cugetá, că radiele loru luminóse stralucescu cu iubire asupr'a mormentului ei, — 'si imaginá, că asupr'a capului ei unduleza érb'a frumósa si verde, ér' florile rosii-albe si incântátorie respandescu in giuru profumulu loru deliciosu, — elu ardea de doru de a siedé lângă dens'a si a se odihni acolo de tóte grigiale si dorerile vietiei. Desi erá unu barbatu robustu, totusi in acestu momentu i-se implura ochii de lacrimi, buzele i tremurá si unu suspinu lungu si dorerosu est din peptulu lui.

Cu unu sentiementu de rusine pentru slabitiunea s'a, se întórsé de la feréstra; in acel'asiu momentu inse, spre mai marea lui mirare, audi duraitulu unei trasuri in strad'a castelului. — Ce trasura póte se vina acum sér'a tårdiu, aprópe la 11 óre? Mediculu remasé in petióre spre a pândi. O trasura de caletoria cu doi cai ageri a fostu trasa la primul otelu din strada si stete puçinu inaintea lui. In intunereculu noptiei dinsulu nu a potutu observá, déca s'a scoboritú ceneva, ori ce s'a intemplatu acolo. De-odata trasur'a se întórsé si se apropiá cu sgomotu mare cá de tunetu.

Trasur'a inaintá si doctorulu mai cá inmarmuri de surprindere. De-odata suná clopotielulu cu violentia si doctorulu sciendu că econom'a se culcáse, merse insu-si spre a deschide.

La lumin'a limpede a steleloru se vedea stându inaintea portiei o trasura eleganta cu 2 cai albi superbi si postilionulu pe capra. Stefanu se uitá la densii cá visându. De doue-dieci de ani siedea in acésta locuintia si neci candu nu s'a intemplatu se se oprésca, la elu unu eciupagiu atâtu de elegantu.

Elu audi o vóce iute intrebandu-lu cu ingrigire.

— D.-t'a esti doctorulu Letsom?

Uitându-se in directiunea, din care veni vócea, vediu unu barbatu invelitu in una mautéua de caletoria, de statura inalta si cu unu aspectu alesu, a carui trasuri si intrég'a fientia aretau, că e unu membru diu

aristocrați'a mai înaltă. Acesta impregiurare nu remase neobservata de agerulu ochiu alu doctorului.

— La dispunere, eu sum doctorulu, — response densulu cu deplina linisce.

— Atunci ajuta-mi, pentru Domnedieu! Sum mai neunu de ingrigire. Cugetă, muierea mea s'a bolnavitu repede, de ace'a am mênatu aci inaintea otelului; acolo inse mi-au spusu, că de presentu nu e nici o chilia disponibila spre asiediarea ei. Acest'a e cev'a necredibilu. Ajuta-mi acum prea bunulu meu domnu!

— Eu voi face totulu ce-mi va stă in potere, response doctorulu. — Óre nu-i stă acum noroculu la pragu?

Elu pasi la portiti'a trasurei si uitându-se in launtru, vediu o dama tenera si frumósa, carea 'si intinsé manile catra densulu, cá si cum ar' voii se-i imploreze ajutoriulu.

— Eu me sentiescu fôrte slaba, — gemea dens'a cu vóce inadusita.

Acést'a o cugetă si doctorulu Letsom, indata-ce i-a observatu paliditatea fației si ochii ei stinsi.

— De ce patimesce consórt'a d.-t'ale? intrebă densulu pre domnulu strainu, carele se plecă si-i siopti cev'a la urechia, — la ce si trasurile doctorului luara o espresiune neliniscita.

— Acum iubite doctore, dîse caletoriulu, d.-t'a singuru vedi, că tóte obiectiunile suntu fora de folosu. Acum scii cum stă lucrulu si că muierea mea la totu casulu trebue se remana aici. Otelulu e plinu de ospeti mai cu séma straini, cari voiescu a fi de fația la „alergarile de cai.“ Nu se afla altu locu unde se o ducu, deci d.-t'a trebue se o primesci.

— In cas'a mea? intrebă doctorulu. Ace'a e imposibilu.

Si pentru ce? replică strainulu impacientu.

— Pentrucă eu sum necasatoritu, si nu am in casa neci muiere, neci vre-o sora.

— Totusi ai de buna séma cev'a femeia in servitiu? — fú respunsulu grabnicu.

— Numai un'a am, inse ace'a nu e prea acomodata.

— Dara d.-t'a poti cascigá si alte femei in tempulu celu mai scurtu. Muierea mea trebue se capete ajutoriu. Cérca in totu orasiulu dupa cea mai buna ingrigitoria si preste totu dupa celu mai bunu ajutoriu. Spesele se nu-ti faca neci unu scrupulu. 'Ti voi fi multiemitoriu in tóta viéti'a mea, si-ti voi resplati in abundantia ostené'l'a, numai fi-i-mi intru-ajutoriu in acestu periclu.

— Eu-ti voi prestá totu ajutoriulu posibilu, response Letsom.

Pre unu momentu cugetele s'ale sburara la momentulu verde alu iubitei s'ale din junetia. Tesaurii venira pentru densulu prea tardiu, — banii nu potu re'nviá pre cei morti.

— Me rogu de puçina asceptare, dîse apoi doctorulu, si fugi in susu spre a desceptá pre económ'a s'a. Acést'a, parte din curiositate, parte din interesare adeverata, se apucà de lucru cu atât'a zelu, încátu a multiemitu pe deplinu chiar' si pre caletoriulu necunoscutu.

Dam'a straina a fostu adusa in chili'a cea mica si miserabila a doctorului, ea erá palida si tremurá cá frundi'a. Cautandu la façi'a doctorului cu ochii sei albastri scrutatori, 'lu intrebà emotionata:

— Morf-voiu?

— Ba, response acest'a cu iutiéla. — Neci prin mente se nu-ti tréca mórtea.

— Dar' me sentiescu fôrte reu, si in nóptea trecuta am visatu că am moritu,

— Ai ceva liqueur in casa? intrebà caletoriulu. Privesce numai cum tremura serman'a mea muiere.

Bietulu doctoru inse spre nespus'a lui dorere, nu avea in cas'a s'a neci liqueur, neci vinu. Cu o misicare impacienta strigà strainulu pre postilionu si-lu trimise cu ceva comisiune la otelu, la ce dómn'a Galbraith, — económ'a doctorului, — 'si inholbà ochii cu mirare.

Apoi, fora de a bagá in séma pre doctoru séu pre económa, cadiu in genunchi lângá dama si sarutà cu dulce façi'a ei palida si frumósa si busele ei decolorate.

— Acést'a e numai vin'a mea, scumpa soçia, dîse densulu. Eu nu trebuiám se-ti concedu o caletoria cá acést'a. Poté-mi-vei iértá óre-candu acésta nesocotintia?

Ea-lu sarutà fierbinte.

— Tu aveai cea mai buna intentiune Hubert, dîse ea si apoi sioptindu adause: credi tu, că eu voi muri?

Doctorulu aflà de consultu a o mangaiá si linisci.

— De mórte neci nu póte fi vorba, dîse elu, — dara inainte de tóte d.-t'a trebue se fii liniscita, — se nu ai neci o emotiune, că ci ace'a de luna séma ti-ar' poté fi spre stricatiune.

Dupa ace'a elu impreuna 'cu económ'a s'a conduserà pre frumós'a bolnava in chili'a ce i-se arangiasé in graba.

Dupa ce a asediatu-o bene in chili'a s'a, se re'n-tórse la strainu, carele se preamlá in susu si in josu cu impacientia.

— Cum i merge doctore? 'lu intrebà apoi cu rapediune.

Doctorulu clatinà din capu.

— Ea e tenera si fôrte nervósa, response dinsulu. Inainte de tóte deci trebue se te facu atentu, că ai de-a remané mai multu tempu in Castledene.

Dar' ea totu nu se afla in periclulu vietiei? intrebà strainulu? si doctorulu vedea cu ce frica mare i asceptá respunsulu.

— Nu, — ea nu se afla in periclulu vietiei; dara nesmintitu are lipsa de repausu si de grigi'a cea mai mare.

— Tóte le va avé, numai se mi-o tiena ceriulu. Totu ce potu face iubitululu meu doctoru, este că pre

d.-t'a te primescu de amicul meu, si me concredu d.-t'ale apoi la olalta ne potemu consultá mai bene, cá ce ar' fi de facutu mai curundu si mai salutaru. 'Mi vei poté dá ascultare de cincu minute?

Stefanu Letsom facú cu capulu semnu afirmativu, apoi se puse pre unu scaunu spre a ascultá o istoria minunata, carei'a asemenea póte ca nu mai audise in viéti'a s'a.

[Va urmá.]

OFTARI DE ANULU NOU.

La doue Copile.

*Chers enfants, dansez, dansez!
Votre age,*

Anulu nou! Salute vóue, animi blânde romanesci
Ce 'ncântati cu-a Vóstre gratii pân' si cetele-angeresci,
Ér' in lume farmecati . . .
Anulu nou se Ve gasésca mândre cá o dí de Maiu,
Cá o flóre ce-'nfloresce in ceresculu divinu raiu!

Sórele vietiei Vóstre fie 'n veci totu lucitoriu,
Dilele Ve fie line — făr' de vifore séu nori!
Si 'n cale se 'ntimpinati:
Rose, mândre viorele si cunune mici de crini,
Resede si garofitie, miosotys si iasmini!

Noulu anu se Ve 'ntarésca alu vost' nobilu sêmtiemêntu
Cá fiendu cu tempulu mame . . pre acestu strabunu pamêntu
Nice cându se nu uitati:
Cà-'n a vóstre pepturi s'afila sânge pré sântu romanescu,
Si unu sufletu care scie de unu foru domnediescu!

Anulu nou! Primiti copile ale mele dulci oftări
Cari suntu cá si nesce perle . . din adênculu unei mări
Si Vi le tramitu dîcându:
Se-'mpliniti a Vóstre visuri, se poteti díce-'n unu graiu:
Pe pamêntu ni-a fostu viéti'a dulce cá-'n ceresculu raiu!

MACAVEIU J. NITIU.

HIGIEN'A PERULUI.

Popórale din anticitate, mai rezonabile de câtu cele moderne, consideráu perulu nu numai cá unu ornamentu alu capului si façiei, dar' inca si cá unu ce indispensabilu higienei differiteloru organe contienute in capu. Ele pastráu cu multa santienia perulu, netaindu de câtu escesulu, si acest'a cându i incomodá.

Art'a de a arangia perulu erá atunci atátu de cultivata, in câtu astadi potemu díce, cá suntemu cu multa mai innapoiati in acésta importanta ramura a higienei.

Puçin'a ingrigire ce vedemu cá se pune pentru a conservá perulu, ne face a díce câte-va cuvinte a supr'a acestui interesantu punctu de higiena.

Ingrigirile ce reclama perulu se marginescu in: a mantiené intr'unu gradu determinatu de activitate funciunile perului; pentru acestu scopu se va peptená in fie-care dí perulu, frecându-se in acel'a-si timpu bene cu peri'a; acést'a cu scopu de a curati grasimea ce se depune pre peru si pre pelea capului.

Se va evitá de ori-cine a ambiá cu capulu descoperitu, si mai cu séma cându a statu intr'unu locu

caldu. A nu udá perulu cu apa rece candu elu e muiatu de sudóre.

Candu perulu e udatu in urm'a unei bái (scalde) este prudentu a-lu sterge bine, cá-ci umediéla umfla bulbulu perului si-lu face sè cada. — Persónele cari asuda multu, trebue se aiba deosebita grigia de peru cá-ci acesti'a 'lu-pierdu mai lesne. — Spre a-lu conservá, trebue stersu bine cându este udu, facându-i baremi de doue séu trei ori pre septemana, câte una frecatura cu peri'a; si servíndu-se cu preferentia de peptenele desu. Pentru a curati pelea capului de multa grasime ce se depune pe ea, trebue a se spalá una-data pre luna.

Palari'a, siepc'a, caciul'a si mai cu séma casc'a militara, fiindu puçinu higienice, predisponu la caderea perului; cá-ci aerulu contienutu in palarie, nepotendu fi reinnoitu, se incaldiesce, si déca pastramu multu timpu palari'a pe capu, acelu aeru devine vatematoriu perului, care incepe a se rari, pâna la plesiuvia. Astfelu persónele cari suntu silite a siedé cu capulu descoperitu, damele, ale caror'a palarie sunt permeabile aerului, au in genere unu peru mai desu.

Pentru a evitá acestu inconvenientu, vomu recomandá a portá palarie usióre, a le redicá de pre capu din cându in cându si a nu avé nici una-data capulu acoperitu in casa.

Pomadile, unturile, esentiele si tóte corpurile grase nu suntu de a se intrebuintá de câtu pentru care nu e unsuros de felulu lui, adeca pentru perulu secu, cá-ci, mai tóte pomadile si unturile sunt compuse de substantie cari râncediescu lesne, prin urmare, sunt vatematorie perului. Nu trebue a se cumperá dara asemenea pomade dela magasinele de parfumarie, cá-ci acolo, avendu mari deposite de pomade, suntu râncede prin lung'a loru pastrare. Cele mai multe pomade din comerciú sunt reu facute, au grasime vechia si rânceda, râncediéla pre care o ascundu adaugându-le una mare catatime de esentie, cari sunt iritante si vatematorie perului.

Persónele cari au, séu sunt supuse la matrétia, voru avé grigia a-si curati mai ântáiu pelea capului si apoi si-voru unge perulu.

Multe femei au reulu obiceiú de a udá perulu pentru a-lu poté netedi; acestu usu trebue parasitu, cá-ci ap'a. si mai cu séma scuipatulu, usuca, decoloréza si facu a se rupe perulu.

Din timpu in timpu se se pipaie perulu, pentru a vedé déca este séu nu necesitate de a-lu unge.

Diferitele mucilage (gumi, coca, scrobéla), ce unele femei intrebuintéza pentru a-si fixá siuvitiele de peru, au inconvenientulu de a lipi perulu, a-lu incarcá de pravu si a-i dá una urita odóre de mucigaiu.

Cea mai buna preparatiune pentru a netedi si a dá una placuta stralucire perului, este substanti'a brillantina.

(Va urmá.)

Scanteiutie.

Despre Femei. Femeile sémëna cu tiarulu Alesandru — mai bine indura ori-ce periclu, decâtu se renunčia de buna-voia.

*

Femeile nu cunosc tómnă deseversita — intocmai cá plântele si cá paserile. — La cea de-ântaia suflare calda inflorescu din nou; precum si acatiani amirósa si filomelele cânta — si acum'a, chiar' asié cá si inainte de ast'a cu dóue-dieci de ani.

*

Femeile 'si umplu incretiturile façiei cu „poudre de riz“ — si intr'ace'a fantaséza de primavéra vecmica.

*

Femeile urméza cu cele de antái fire de peru caruntu, chiar' asié cá si regii din vechime, cari esecutáu pre aducatorii de vesti rele, — le smulgu fàrà de mila.

*

Numai una oglinda esista care intr'o anumita etate descopere femeiloru adevèrulu; si ace'a e — ochiulu barbatului.

*

Unele femei suntu virtuóse din specula, altele din aplecare si altele éra din convinctiune. — Dintre tóte numai virtuositatea cestoru din urma e meritu; si sf' acést'a numai dupa-ce s'a lamuritu prin foculu passiu-niloru.

*

Nimicu nu cade mai reu femeiloru cá reamentirea preveniriloru, in cari au impartásitu pre barbati indiferenti.

*

Despre Toilette. Estetic'a in investimentare e chiar' asié de momentósa cá si genialitatea in arta.

*

Cu câtu e mai urita o femeia cu atátu i-place a se imbracá mai frapantu.

*

Chiar' ace'a deosebire este aórea intre-unu paltonu simplu de panura si o blana eleganta de catifea, care e si intre-o dama culta ajunsa la miseria si o servitória redicata la domnia.

*

Déca stilulu e omulu, atunci tolett'a e femeia. Barbatulu cu esperientia in lume adese-ori afla mai multu din bucele undulante pe frunte, din buchetulu asediatu cu cochetaria, si din taiatur'a la peptu a vestimentului: decâtu din caracterisarea cea mai esacta ce i-o-a facutu-o cea mai sincera amica.

*

Despre Amoru. Ce'a ce de regula se numesce amoru, ace'a e numai: inchipuire, vanitate, sensualitate, pasiune, cu unu cuventu ori ce numai ace'a nu a ce e botesatu.

*

Amorulu chiar' asié e de vecnicu si de trecatoriu cá si totu ce esista.

*

In amoru nu este nimicu asie de adevèratu cá imaginatiunea.

*

Amorulu descépta pe náuci si náucesce pe cei descepti.

*

Fericirea junetiei e speranti'a amorului; fericirea barbatiei e indeplinirea amorului; si fericirea betranetiei e suvenirea amorului.

Comunicate prin
ANNA C. POPU.

POESII POPORALE.

Straina strainatate
Nu me-'nstrainá departe,
Ca n'am cine se me caute —
Maic'a-i slaba nu me póte
Si fratii mi-su mititei
Nu se potu grigi pe ei,
Surorile mititele
Nu sciu cararile mele.

Seraci cararile mele
Crescut'au iérba pe ele,
Las' se crésca otavasca
Cine-a traí o cosésca, —
De-oiu traí oiú cosi eu,
De-oiu muri nu-mi pare reu.

Ducem'asiu nu sciu drumú
Da me-a-'nvetiá uritú,
Ducem'asiu nu sciu calea
Me-a-'nvetiá superarea;

Superarea si dorú
La multe duce omú
Si la bune si la rele
Si la câte-su pe sub stele,
Si la rele si la bune
Si la câte-su Dómnë-'n lume.

Ducem'asiu cu lun'a-'n stele
Numai de badea mi jele
Ducem'asiu cu lun'a-'n noru
Dar' nu potu de-a badei doru.

Ajungà-te bade-ajunga
Dorul ce pe min' me-alunga,
Ajungà-te dorulu meu
Unde-a fi loculu mai reu:
La mésa la tatalu teu,
Se-ti lasi lingur'a pe mésa
Si se víi la mine-a casa,
Se-ti lasi lingur'a pe blidu
Se víi la mine plângându.

MARIA C. POPU.

Apelu catra tóte damele romane.

*Onorable Dómnë si Domnisióre!
Amabile Sorori!*

Un'a dintre cele mai nobile missiuni a secului nostru este ace'a de a ajutá pre cei lipsiti si a mângaiá pre cei necajiti. — Din acésta consideratiune mánecându damele romane din Gherl'a, intr'unindu-se la 11 dec. an. tr. in siedintia plenaria, au hotaritu infientiarea unui **Fondu din care se se ajutore Elevii mai lipsiti ai institutului pedagogic din Gherl'a, mai alesu in tempulu candu acesti'a suntu atacati de morburi.** — Inceputulu la infintiarea acestui fondu s'au hotaritu a se pune prin **arangearea unei loterie de manufacture** ale damelor romane de pretutindenea. — Vocea lipsei si a nepotentiei fratiloru nostri, — cari adese-ori nu au nici pâne uscata pentru de a-si aliná fómea, ér' atacati de morburi nu au cu ce se lecuí, — vorbesce destulu de elocinte la anim'a fiecarei'a dintre D-vóstre; si pentru ace'a speramu cá nici un'a nu ne veti denegá sucursulu de lipsa la acésta intreprindere a nóstra, care tiéntesce la alinarea lipseloru si stergerea lacrimeloru. — In acésta firma sperantia ne adresamu la sêmtiulu de compatimire a Dvóstre cu rogarea se benevoiti a face cev'a lucru de mâna si acel'a a ni-lu tramite pâna la serbatorile ss. pasci, pentru de-alu pune intre obiectele de sortire. — Ne veti deoblegá prea multu déca si pâna atunci veti benevoii a ne avisá despre incuviintiarea cererei nóstre si luarea in lucrare a cutarei manufacture in scopulu indicatu. — Corespondintiale in acésta privintia suntu a se tramite la adres'a V.-Presintei *Ludovic'a Borgovanu n. Antonu*, — ér' obiectele de sortire la adres'a manipulantei *Mari'a C. Popu*, Gherl'a, in 1 ianuaru 1881.

Mari'a L. Bercianu m. p. *Ann'a C. Popu m. p.*
presidenta. secretara.

Ludovic'a Borgovanu n. Antonu m. p.
v.-presidenta si comptabila.

Mari'a C. Popu m. p. *Elen'a Biltiu m. p.*
manipulanta. cassara.

REVISTA.

Salutam din anima pre amabilele cetitoare si onorabili cetitori a diurnalului nostru! Din parte-ne nu vomu crutiá nici unu sacrificiu pentru de-a bene-meritá de bunavoienti'a cu care publiculu romanu a imbraçiasiatu dela inceputu tóte întreprinderile nóstre literarie; si vomu sustiené pre „*Amiculu Familiei*“ cá pre celu mai sinceru amicu a tuturor membriloru marei familia — a natiunei — romane. — Se-audimu totu numai de bene!

Domnitoriulu Romaniei Carolu I cu august'a s'a soçia *Elisabel'a* au assistatu in diu'a de *Anulu nou* la serviciulu divin, officiatiu de inaltulu cleru in beseric'a Metropolei din Bucuresci; si au primitu gratulatiunile corporatiuniloru besericesci, civile si militare — respundiendu tuturoru cu affabilitate si oftându-le „*multii ani!*“ ér' sér'a au intr'unitu aprópe 2000 persóne la *balulu curtiei*, care a urmatu cu cea mai mare veselía pâna catra 4 óre demaneti'a.

Cununí'a printiului de corona a Austro-Ungariei *Rudolfu* cu *Stefania* a fiic'a regelui Belgiei se va întimplá dupa serbatorile ss. pasci.

Principele Urusov impreuna cu personalulu legelatiunei rusesci s'a asediatu in 10 ian. a. c. st. n. in Bucuresci in calitate de tramisu extraordinaru si ministru plenipotentiaru alu M. S'ale Imperatulu Rusiei pe lánge persón'a Altetiei S'ale Regale Domnulu Romaniloru.

D-lu Dr. Josifu Popu a depusu cu succesu eminente censur'a de advocatu inaintea comisiunei din Budapést'a si si-a deschisu Cancelari'a s'a advocatiale in Siomeut'a mare. — Succesele cele mai brilante in nóu'a cariera!

Dlu Onoriu Tilea din Turd'a e denumitu de ingeneriu^{verificatoriu} a comasatiuniloru si segregariloru ce se voru face pre teritoriulu Transilvaniei si a partiloru adnexe.

Artistulu Petculescu din Romani'a se afla impreuna cu trup'a s'a in Transilvani'a. In dílele din urma a datu representatiuni teatrale in Blasiu si Alb'a-Julí'a, de unde a trecut la Sabíu.

Hymen. **Dlu Alesu Viciu** profesoru gymnas. in Blasiu si-a fidantiatu pre d-r'a *Lucreti'a* fiic'a d-lui protopopu a Pogacelei *Basiliu Maioru*. **Dlu Alesandru Lupanu** officialu archidiececanu in Blasiu si-a fidantiatu pre sincer'a amica a diurnalului nostru d-r'a *Amali'a* fiic'a d-lui protopopu a Catinei *Joanu Moldovanu*.

Diurnale in Ungari'a cu inceputulu anului curente suntu 523 Dintre acestea numai 16 suntu române; si unoru domni români si acestea li se imparu pré multe.

Gazet'a Transilvaniei a inceputu a aparé de trei-ori pe septemana: Marti'a, Joi'a si Sambat'a. Pretiulu de prenumeratiune a remasu totu celu vechiu: 10 fl. pre unu anu, 5 fl. pre siese luni si 2 fl. 50 cr. pre trei luni.

Concursulu literariu scrisu prin Administratiunea acestui diurnalulu inca in lun'a novembre an. tr. 'lu recomandam de nou atentiunei publiculu nostru cetitoriu. — Este unu premiu de 100 franci in auru destinatu pentru cea mai buna novela originala si altlu de 50 franci in auru pentru cea mai buna poesia — ambele publicânse in „*Amiculu Familiei*.“ — Novel'a se dee celu puçinu una còla in tipariu si se fia scrisa intr'unu stilu usioru si curatu. Poesi'a póte fi de ori-ce soiu, marime si cuprinsu. — Novelele si poesiele cari voru tractá vre-o schitia din istori'a nóstra nationala — caeteris paribus — voru fi preferite. — Terminulu concursulu e deñptu pre 16/28 februaru a. c. — cându ambe premiale se voru adjudecá, prin unu comisiune de 5 insi, celoru mai bune operate concursuali. Lánge operatulu scrisu cu mâna straina si provediutu cu óre-care devisa, se se alature una epistola, sigilata cu sigilu strainu, portându: din afara devis'a operatulu scrisu totu cu mâna straina, ér' din lontru numele auctorulu.

Gacitura de siacu.

te	mea	ve-	ta	De				se-	ve-	fos-	fe-
du	cu-	bin-	g'a	Veturi'a P. Desseanu.				A	ri-	r'a	ta
fer-	Se	re-	ei	ve-	ba	tia	sce	Se	me-	du	tu
nas-	ma-	chi-	blas-	ru-	tie-	fiu.	te	tea	in	ci-	mea
				Da-	mu-	'a	ta-	lim-	via.	Pop-	gin-
				ri-	ma-	tu	a-	sia	Gin-	e	bie-
				ni-	ra	va-	ta	vi-	J.	Poe-	te
				ea	re	mi-	de	ta!	nu	t'a	c'a-
m'a	le	ne-	pli-	ta	no-	fos-	mi	res-	Si	gin-	ni-
In	su-	ni-	ti'a	A	am	pla-	'n	tu	é-	de	re
vi-	pri-	gre-	ca-					do-	lo-	u-	vi-
ri	tu	é-	go	Se póte deslegá dupa saritur'a calului.				tia	in	ri-	cu

Terminulu de deslegare 1/13 februaru a. c. — Intre gácitori se voru sortiá carti si icóne frumóse si alte obiecte pretiúse.

Posta Redactiunei.

T. R. in S. si J. V. in O. Noi urmamu alta morala. — Devis'a nóstra e:

De te latra vre unu câne

Astupa-i gur'a cu pâne;

N'aruncá in elu cu pétra

Ca atunci mai reu te latra!

Dain'a, dain'a si-o dain'a Nu va vedé lumin'a.

Pre „Hén'a Cozinzén'a“ O-amu inmormentatu. Fii pe pace cá nu va inviá nici la invierea cea de-apoi.

Stiulu de ghiacia ne tememu cá ne-ar' inghiaciá publiculu cetitoriu, cum dicei cá ti-a inghiaciatu si anima d-t'ale. Te compatimim, dar' de dragulu d-t'ale nu ne potemu espune urituluí altor'a.

Tiér'a mea Serman'a de ea.

Dupa noru seninulu vine — Ei, si-apoi dupa seninu vine norulu, care nu lasa se strabata la lumin'a publicitatiei incercarea d-t'ale.

Nóue poesii de-odata! Mai multe si decátu loviturile Egiptelulu. Respectamu sincerele d-t'ale sentiemente; si chiar' pentru ace'a nu publicamu espresiunea nesincera a acelor'a.

Ca fluturuu sbora de pe flóre pe flóre e lucru vechiu, dara cá ochiulu unei fete se-lu folosésca cenev'a de potiru din care se bé pâna la beti'a desperarei — e o idea de totu nóua si originala. Pastreza-o pentru tempuri mai priinciúse betiloru.

La torsulu fuiorului. Pré incurcátu ti-ai torsu firele cugetarei.

— **In numerii urmatori** vomu publicá mai multe studie sociale despre casatori'a romanésca, divortiu séu despartírea casatoriloru, relatiunile dintre fii si parenti etc., mai departe: studie economice si etnografice, din botanic'a populare, — unu studiu din filosofi'a medicala: „despre ameliorarea rasei umane“ esítu din pen'a unui distinsu medicu romanu, — o drama originala in 5 acte scrisa anume pentru diurnalulu nostru, — novelle originale si poesii premiate etc.

Proprietariu, Editoru si Redactoru respundietoriu: **Niculae F. Negrutiu.**

Gherl'a, Imprimari'a „Georgiu Lazaru.“ 1881.